

BAM (Baiona-Angelu-Miarritze) eremuko eta inguruetakoko gazteen euskarazko hizkera arrunta¹

El euskera coloquial de los jóvenes en la zona BAB (Bayona-Anglet-Biarritz) y sus alrededores

Le basque familier chez les jeunes de la région du BAB (Bayonne-Anglet-Biarritz) et ses alentours

Youth colloquial Basque in the BAB (Bayonne-Anglet-Biarritz) area and its surroundings

KINTANA MORCILLO, Maddi
Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU)
mkintana001@ikasle.ehu.eus

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v2025i10.305>

Jasotze-data: 2025/01/31

Behin-behineko onartze-data: 2025/05/26

Behin betiko onartze-data: 2025/06/10

Artikulu honek BAM (Baiona-Angelu-Miarritze) eremuko eta inguruko 18tik 24 urtera bitarteko euskal gazte zenbaiten hizkuntza-praktikak aztertu ditu. Praktika horiek deskribatzeko xedea du, frantsesak eta euskara batuak eragindako berrikuntza fonetikoak, kalko semantikoak, «euskara-frantsesa» kode-aldaketa eta Interneten erabiltzen den hizkeraren berezitasunak aztertuz. Ondorioek erakutsi dutenez, hizkuntzaren aldaera berri hori frantsesaren hizkera-maila arruntaren ezaugarriak barneratzen ari da, eta badirudi euskara batuaren irakaskuntzak ere izan lezakeela nolabaiteko eragina gazteen hizkuntza-aldaera berri horretan.

¹ Artikulu hau neure Master Amaierako Lanean (Kintana 2024) oinarrituta dago. Eskerrak eman nahi dizkiot Irantzu Epelderi, lana zuzentzeagatik, bidea erakusteagatik eta baita testu hau hobetzen laguntzeagatik ere.

Gako-hitzak: kode-aldaketa, gazte-hizkera, kalko fonetikoak, kalko semantikoak, hizkuntza-bariazioa, euskara.

Este artículo estudia las prácticas lingüísticas de varios jóvenes vascos de entre 18 y 24 años de BAB (Bayona-Anglet-Biarritz) y alrededores, centrándose en la lengua vernácula y la alternancia de código «euskera-francés». El objetivo es describir estas prácticas, examinando las innovaciones fonéticas debidas a la influencia del francés y del euskera estándar, así como los calcos semánticos y las particularidades vinculadas a las prácticas lingüísticas en Internet. Los resultados muestran que esta nueva variante de la lengua incorpora rasgos del francés coloquial y que la enseñanza del euskera estándar también influye en esta nueva variante juvenil.

Palabras clave: alternancia de código, lenguaje juvenil, calco fonético, calco semántico, variación de la lengua, euskera.

Cet article étudie les pratiques linguistiques de quelques jeunes basques âgés de 18 à 24 ans du BAB (Bayonne-Anglet-Biarritz) et ses alentours, se concentrant sur la langue vernaculaire et l'alternance codique «basque-français». Il vise à décrire ces pratiques, en examinant les innovations phonétiques dues à l'influence du français et du basque standard, ainsi que les calques sémantiques et les particularités liées aux pratiques langagières sur Internet. Les résultats montrent que cette nouvelle variation de la langue intègre des caractéristiques du français vernaculaire, et que l'enseignement du basque standard influence également leur langage.

Mots-clés : alternance codique, langage des jeunes, calques phonétiques, calques sémantiques, variation de la langue, basque.

This article investigates the linguistic practices of some young Basques aged 18 to 24 in the BAB (Bayonne-Anglet-Biarritz) area, focusing on vernacular language and «Basque-French» code-switching. It aims to describe these practices by examining phonetic innovations influenced by French and standard Basque, as well as loan translations and Internet-related vocabulary. The conclusions reveal that this new language register incorporates features of vernacular French and that the teaching of the standard Basque also influences this language of young people.

Keywords: code-switching, youth language, loan phonology, loan translation, language variation, Basque.

KINTANA MORCILLO, Maddi (2025). «Youth informal Basque in the BAB (Bayonne-Anglet-Biarritz) area and its surroundings», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 70 (2): 189-228.

1. Sarrera
2. Testuinguruan kokatzea
 - 2.1 Ipar Euskal Herriko hizkuntza-egoera
 - 2.2 BAM eremua
 - 2.3 Gaztetxeen garrantziaz
 - 2.4 Sare sozialak
3. Hizkuntza-ukipena
 - 3.1 Euskara eta frantsesa Ipar Euskal Herrian
 - 3.2 Kode-aldaketa
 - 3.3 Kalkoak
4. Gazte-hizkera
 - 4.1 Bat baino gehiago: gazte-hizkerak
 - 4.2 Gazte-hizkeren ezaugarriak
 - 4.3 Euskarazko gazte-hizkerak
 - 4.4 Gazte-hizkerak eta kode-aldaketak
 - 4.5 Gazte-hizkera eta Internet
5. Metodologia
 - 5.1 WhatsApp aplikazioaren bidezko audioen erabilera
 - 5.2 Irizpideak
 - 5.3 Prozedura
 - 5.4 Zenbakiak
6. Euskara barneko bilakaerak
 - 6.1 Palatalizazioa
 - 6.2 Geroaldiko formatuko aditzaren aspektua
7. Kode-aldaketak
 - 7.1 Diskurtso-markatzaileak
 - 7.2 Juntagailuak eta lokailuak
 - 7.3 Izenak
 - 7.4 Aditzak
 - 7.5 Gaztelania
 - 7.6 Ingelesa eta sare sozialak
8. Kalkoak
 - 8.1 Kalko fonetikoak
 - 8.2 Kalko semantikoak
9. Ondorioak

Bibliografia

1. Sarrera

Artikulu honen helburu nagusia da, BAM² eremuko eta inguruetako gazte euskaldun batzuek dituzten hizkuntza-praktiken lehen deskribapena egitea, hizkera urbanoaren zenbait berezitasun azpimarratuz; horretarako, bereziki euskararen eta frantsesaren arteko kode-aldaketan eta ahozkoan gertatzen diren hainbat berrikuntzatan arreta jarri dugu, Interneten erabilerari lotutakoetan, batez ere. Lan hau hipotesi orokor batetik abiatu da, hots, 18tik 24 urtera bitarteko BAMEko gazte euskaldunek, frantses kulturaren murgilduak izateagatik eta Interneten eraginarengatik, frantses hizkuntzaren hainbat ezaugarri barneratzen ari direla euskararen ahozko erregistroan.

Orain arte, euskalkien azterketan oinarritu diren lan gehienak adineko euskaldunekin egin izan dira Ipar Euskal Herrian, eta, noski, berak euskalki tradizionalak dauden herrietan burutu dira; euskalkidun gazteen hizkerari buruzko azterlanak banakak dira (Artzelus 2021). Horregatik, gure asmoa gazte batzuen hizkuntza praktikak aztertzea izan da, hala nola horien errealitatea islatzea: euskaldunen gehiengoa —elebidunak denak— Iparraldean gune urbanoetan bizi da (Osa eta Aierdi Urraza 2009). Baionan, *Euskal Herriko Hizkeren Atlas*a (EHHA) begiratzen bada, ez da jaso euskalkirik denik ere, nahiz eta Ipar Euskal Herriko euskaldunen kopuru handi bat BAM eremuan bizi. Hori hola delarik, jakin nahi izan dugu Baionan eta inguruetan zer-nolako euskara erabiltzen duten. Beren burua euskalduntzat jotzen duten gazte franko murgiltze-eredutik pasatutakoak dira eta, bertan, euskalki anitz nahasten den «ekosistema» bat osatu dute. Azken puntu gisa, frantsesaren ezaugarri fonologiko batzuk direla-eta, Ipar Euskal Herriak erreferentzia eta kontraste-puntu interesgarria eskaintzen du, eta ondo kontuan hartzeko eremua dela uste dugu (Oñederra 2009; Oñederra eta beste 2014). Hego Euskal Herrian ez bezala, gazte-hizkerei buruzko lanen eskasa dugu Ipar Euskal Herrian.

² Sigla horren azken letraren ostean «Miarritze» izena dago, «Biarritz» toponimoaren alonimoa, alegia. Gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez BAB da erabiltzen den sigla, hots: «Baiona-Angelu-Biarritz».

2. Testuinguruan kokatzea

2.1 Ipar Euskal Herriko hizkuntza-egoera

Ipar Euskal Herriko egoera soziolinguistikoa zein den oroitu behar dugu: euskaldun guztiak elebidunak direla, euskaldun guztiek baitakite frantsesa gaur egun. Ezinezkoa da Ipar Euskal Herrian bizitzea frantsesa jakin gabe, eta euskara ez da ezinbestekoa. Coyosek (2006: 8) aipatu zuen bezala, adibidez, 2004-2005 ikasturtean oso lanpostu gutxitan behar zen euskara jakin, gehienak irakasleetan, gero kazetarietan eta, azkenik, bakan batzuk kultur-gintzan eta abarrean.

2008ko Frantziako Konstituzioko 75-1 artikuluak Frantziaren ondarearen parte izendatu zuen euskara (Gorri 2019), baina gogoan har dezagun euskarak ez duela ofizialtasunik eremu honetan, eta, hortaz, ez duela babes juridikorik (Frantziako Konstituzioa 1958). Izan ere, egoera hori legez babestua ez denez, «alegala» dela esan daiteke; hots, posible da Administrazio Publikoan euskaraz hitz egitea, baina ezin da zerbitzu hori eskaintzera inor behartu (Gorri 2019: 82).

Azken hogeita hamar urteotan euskararen egoera soziolinguistikoa goitik behera aldatu da, alde batetik, hiztun-kopurua eta -tipologia aldatu direlako eta, bestetik, euskararen transmisioa eten egin delako familia askotan. Era berean, euskararen batasunak ere aldaketa handiak ekarri ditu gurera (Epelde eta beste 2020: 212).

Gaur egun, euskara ama-hizkuntzatzat duten hiztun gehienek gaztelania ere eskuratu dute nerabezaroa baino lehen Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan (Etxebarria 2015). Gauza bera baiets daiteke euskararentzat eta frantsesarentzat Ipar Euskal Herrian (Oñederra 2009). Hala ere, gogorarazi beharra dugu Ipar Euskal Herriaren «frantsestea» aski berria dela, eta batez ere gertakari historikoek baldintzatu dutela euskararen transmisioa. Gerren bidez egin da Frantziaren eta Iparraldearen arteko loturarik handiena, eta euskararen transmisioaren galerarik handiena Lehen Mundu Gerratik Bigarren Mundu Gerrara doan denbora-tarte horretan jaiotako belaunaldian kokatzen da galera hori; eta horrek ere, ha-

labeharrez, euskararekiko pertzepzioa baldintzatu egin du (Epelde eta beste 2020: 213).

Ipar Euskal Herriko VII. Inkesta Soziolinguistikoaren arabera (EEP eta beste 2023), BAM eremu horretako euskararen egoera delikatu da, euskararen erabilera gainbehera baitator; inkesta horretan 16 urtetik gorako biztanleek parte hartu zuten eta 2021ean gauzatu zen. Datuen arabera, biztanleriaren % 70,5 erdalduna da, % 20,1 euskalduna eta % 9,4 euskaldun hartzailea. Oro har, euskararen erabilerak behera egin du, bai ehunekoetan, bai kopuru absolutuetan. Guraso euskaldunen artean, euskararen transmisioa handiagoa da; areago, guraso gazteenek (16-34 urtekoak) hobetzen dute euskararen transmisioa.

Orain arte, ezagutzari eta transmisioari buruz aritu gara, baina erabileraren gaineko datuak are apalagoak dira. 2021ean, biztanleen % 78,5ek frantsesez soilik hitz egiten zuen, eta, ordea, biztanleen % 1,1ek bakarrik euskaraz. Bi hizkuntzak maiztasun bertsuaz, % 11k erabiltzen zuen. Ikus daitekeen bezala, gainbehera izan da euskara hutsaren erabileran, eta aurreko urteekin alderatuta, handitu egin da frantsesa eta euskara hein berean erabiltzen duten hiztunen kopurua (EEP eta beste 2023). Erronka nagusia, beraz, ezagutzatik erabilerara igarotzea da, hiztun anitz euskaldundu den arren, ez baita gai egunean eguneko oinarrizko eginbeharrak euskaraz egiteko (Gorri 2019).

Oro har, euskarari dagokionez, euskal hiztunen ehunekoaren aurrerakada geldoa da, eta eguneroko erabilera mugatua (EEP eta beste 2023).

Irakaskuntzak izan duen rola aipagarria da, ikastolek eta gau-eskolek ekarri baitute batez ere euskara batua, «Iparraldeko batua» deitua den hori (Epelde eta beste 2020: 213-214). Gogora ekar dezagun, gaur egun euskara irakaskuntza-hizkuntza duten bi eredu daudela: murgiltze-eredua eta eredu elebiduna. Murgiltze sistema Seaska sareak darabil, eta esperimentatzeko, haur-eskolako eskola batzuek ere bai. Bertan, euskara da eskolaren ohiko funtzionamenduaren hizkuntza eta irakaskuntza-hizkuntza nagusia. Aldiz, eredu elebiduna hezkuntza nazionalako eta hezkuntza katolikoko eskola batzuetan aurki dezakegu. Kasu horretan, frantsesezko eta euskarazko ikasgaiek orduz «parekidetasuna» dute, eta ikasgaia eta irakaskuntza-hizkuntza dira bi-biak (Oltzomendi 2020).

2.2 BAM eremua

Oroitu beharra dago Ipar Euskal Herrian badirela hiru probintzia (Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa), eta 158 udalerri, eta, beraz, hainbat errealitate soziolinguistikotik. Guk BAM eremuan ezarriko dugu arreta. BAM eremua Baionak, Angeluk eta Miarritzek osatzen dute eta gorago aipatu bezala Ipar Euskal Herriko biztanleriaren % 40 bertan bizi da (Gorri 2019). Eremu horretan, biztanleen % 85,4 da erdalduna, % 6,2 euskaldun hartzailea eta soilik % 8,2 euskalduna. Ipar Euskal Herri osoko datuekin alderatzen badugu, nabarmen «frantsesagoa» dela esan genezake (EEP eta beste 2023). Era berean, Miarritze da Ipar Euskal Herri osoko hiririk erdaldunenena (Gorri 2018)³.

Izan ere, BAMen, euskararen transmisioa apala da, haurren % 80k ez baitu euskaraz ikasten, eskolan ere ez (Gorri 2019: 83). Hizkuntza-erabileraren erraztasunari dagokionez, euskaldunen erdientzat baino gehiagorentzat errazagoa, samurragoa da frantsesez mintzatzea euskaraz baino, eta, ondorioz, eremu hori da euskara ama-hizkuntzat duten biztanleen proportziorik txikiena duena. Nahiz eta azken urteotan euskaldun-kopuruaren behe-rakada hain azkarra ez izan, frantsesez euskaraz baino aiseago mintzatzen direnen proportzioak gora egin duela ikusi da (EEP eta beste 2023).

Azkenik, euskararen erabilerari dagokionez, biztanleen % 90,4 beti ari da erdaraz, eta % 0,3 euskaraz erdaraz baino gehiago; % 2,6 oso gutxi euskaraz, % 5,1 euskaraz erdaraz baino gutxiago eta % 1,6 euskaraz erdaraz bezainbeste (EEP eta beste 2023). Gorri (2019: 83) paradoxa hau azaleratu zuen: «Baionan, adibidez, espainola eta euskara berdin-berdin entzuten dira».

Izan ere, Euskal Herri osoan, gune urbanoetan dugu euskararen egoerarik zailena, euskaldun-kopururik handiena bertan egon arren (Osa eta Aierdi Urraza 2009).

Ikastolen sarean —Seaskan— lizeo bakarra dago: Bernat Etxepare lizeoa, Baionan. Lizeo horixe da aukera bakarra euskarazko murgiltze-ereduan

³ Esan beharra dago, euskara-teknikaria badagoela Miarritzeko Herriko Etxean eta Itsasargia ikastolan ere bai.

ikasteko Ipar Euskal Herrian. Egigurenek (2024) bertako ikasleen hizkuntza-jarrera eta -ideologiak landu ditu, eta horrelako espazioen garrantzia azpimarratzen du, Etxepare lizeoa arnasmunez baita gazte euskaldunentzat.

2.3 Gaztetxeen garrantziaz

Gaztetxea gune soziolinguistiko interesgarria dela konturatu gara, ikerketan ari ginela ohartu baikinenean gure lekuko anitzek gaztetxeetan parte hartzen zutela.

Coyos eta Baxokek (2010: 136-137) gazteen «berezko gunetzat» dituzte gaztetxeak, gazteentzat gunerik adierazgarrien eta esanguratsuenak baitira. Ipar Euskal Herriko lehen gaztetxea Patxa izan zen, 1986an sortu zena Baiona Ttipiko etxe okupatu batean. 2011n, 14 gaztetxe zeuden. «Berezko gune» horien berezitasuna da, gazteek berek antolatzen dutela beren aisialdia, eta helduak hortik kanpo geratzen direla. Artzelusek (2021) bere tesian argudiatu zuen, gaztetxeko kideak, Garaziko ibarrean, Iparraldeko euskara batuan usuago hitz egiten zutela, gehiago mugitzen baitziren gaztetxeen artean, sare baten barruan, eta gaztetxeak zeregin handia zuela herriko euskaldun gazteak biltzerakoan.

Baionan, Zizpa gaztetxea ere bada⁴, Aturri ibaiaren ertzean, eta 2015ean sortua izan zen. Beren burua aurkezterakoan, gaztetxasunetik haratago doan proiektua dela berena oroitarazten dute⁵. Komunikazioa euskaraz eta frantsesez egiten dute inklusiboagoak izateko, baina argiki diote, gazte euskaldunentzako bilgunea izateko xedea ere baduela Zizpak.

Miarritzen, aldiz, Mizanbu gaztetxea dugu, tren-geltokiaren ondoan. Gaztetxe hori 2001ean eratu zen, eta 'Miarritze zangotik burura' esan nahi du. Euskararekin lotutako helburu kultural bati ekiteko asmoz sortu zen eta gazteentzako topaleku izateko xedez⁶. Gaur egun, horien sareetan sartzen

⁴ [<https://zizpa-gaztetxea.eus>].
[<https://baionakogaztetxea.wordpress.com/>].

⁵ [<https://www.sudouest.fr/lachainetvpi/hemendik/videos/2021/12/29/qxmlpur>].

⁶ [<https://www.instagram.com/mizanbugaztetxea/>].

baldin bagara, euskarazko *afterrrak* antolatzen dituztela anitzetan ikus deza-kegu.

2.4 Sare sozialak

Sare sozialek, gaur egun, egundainoko garrantzia dute gure gizartean eta, ondorioz, horrek kultura berri baten sorrera dakar: kultura birtuala. Izan ere, gizartearen funtzionamenduan aldaketa sakonak bizi izan ditugu sare sozialengatik (Mateos Uribarren 2023).

Sare sozialak hertsiki lotuak dira gazteei; izan ere, gazte gehienek sare sozialen bat baitute. Ezagunena edo erabiliena WhatsApp berehalako mezularitzako aplikazioa da (Gazteen Euskal Behatokia 2019). Bertan, testu, audio, bideo, GIF, dokumentu, kontaktu, kokapen, dei eta bideo-dei moduko edukiak bidali eta jaso daitezke.

Gazteen % 98,2k egunero edo ia egunero erabiltzen du WhatsApp edo berehalako mezularitzako beste aplikazio batzuk. Horrenbestez, esan daiteke ia gazte guztiek erabiltzen dutela berehalako mezularitzako aplikazioen bat, egunero. Instagram erabiltzen dutenek egunero edo ia egunero erabiltzen dute. Izan ere, eguneroko maiztasunez erabiltzen diren sare sozialei erreparatzen badiegu, Instagram bigarren lekuan dago, berehalako mezularitzako aplikazioen atzetik: gazteen % 74,1 konektatzen da egunero bertara. Egunero Youtubera konektatzen diren gazteen ehunekoa Instagram egunero erabiltzen dutenena baino pixka bat txikiagoa da (% 73,1).

(Gazteen Euskal Behatokia 2019)

3. Hizkuntza-ukipena

Mundu osoan, hiztunen gehiengoa eleaniztuna da, eta, beraz, eleaniztasuna ohikoena dela esan dezakegu, nahiz eta munduko hizkuntza anitz arriskupean diren; hots, munduan gaur egun bizirik dauden 7.164 hizkuntzen artean 3.072 (% 42) hilzorian dira (Eberhard eta beste 2024). Hamaika arrazoi badira elebiduna izateko: immigrazioa, zonalde eleaniztunak (Papua

Ginea Berria, adibidez), hizkuntza gutxi(ago)tuen existentzia, edo eskolan beste hizkuntza batzuk ikasten dituztenak... Azken finean, argi dagoena da, elebakarrak gutxiengoa direla munduan eta hiztunen proportzio handi bat hizkuntza-ukipen egoeretan bizi dela (Gardner-Chloros 2009: 6-7).

3.1 Euskara eta frantsesa Ipar Euskal Herrian

Ipar Euskal Herriko gazte guztiak elebidunak dira euskara eta frantsesa hizkuntzetan (EEP eta beste 2023). Arestian aipatu ditugun hainbat eleaniztasun egoeratako bat da honako hau: badira diglosia egoeran diren ama-hizkuntzak (*mother tongues*) eta, beraz, bizitza ofizialean parte hartzeko «prestigiosko» hizkuntza menperatu behar dute hiztunek (Gardner-Chloros 2009: 7). Horren adibide garbia da euskararen egoera Ipar Euskal Herrian, frantsesa baita hizkuntza ofizial bakarra eta, horren heinean, frantsesa menperatzea derrigorrezkoa baita.

3.2 Kode-aldaketa

3.2.1 Definizioa

Hizkuntzen txandakatze horri kode-aldaketa (*code-switching*) deitzen zaio (Poplack 1980; Gumperz 1982). Edozein hiztunek atzeman dezake nola beste solaskidea hizkuntza batetik bestera lerratzen den elkarrizketa baten barruan (Ibarra Murillo 2014: 24).

Gauza jakina da hizkuntza bat baino gehiago kontaktuan daudenean hainbat fenomeno gertatzen direla, eta hizkuntzen arteko elkarreragin horren inguruan hainbat kontzeptu garatu izan dira.

(Bereziartua 2014: 135)

Ikertzaile gehienek «kode-aldaketa» terminoa erabiltzen dute elkarrizketa berean bi hizkuntza edo aldaera kontzienteki txandakatzen direnean (Rampton 1995: 275).

Mundu osoko komunitate elebidun anitzek ekoizitako corpusak landu izan dira kode-aldaketaren fenomenoaz aztertzeko. Komunitate elebidun horietako hiztun gehienek egunerokoan hainbat modutan aldizkatzen dituzte hizkuntzak, eta hainbeste komunitate daude, non mundu osoko azterketen corpusa erraldoia den (Gardner-Chloros 2009: 7).

Terminologiari dagokionez, hainbat termino erabili izan dira hizkuntza-ukipena eta kode-aldaketa definitzeko garaian, zenbait desadostasun baitaude ikertzaileen artean ere (Rampton 1995: 275).

Muyskenek (2000) «kode-aldaketa» darabil diskurtsoaren baitan hainbat hizkuntzaren arteko erabilpena izendatzeko, eta «kode-nahasketa» (*code-mixing*) terminoaz baliatzen da perpaus barneko fenomeno bati erreparatzeko: bi hizkuntzetako ezaugarri gramatikalak eta item lexikalak esaldi berean ageriz gero, kode-nahasketa litzateke.

Kode-aldaketa duten perpaus gehienak errazki ekoizten dituzte hiztunek: perpaus barneko esaldiak ez dira ausaz gertatzen, baizik eta egitura bat zainduz. Kode-aldaketan gauzatzen diren patroiak hizkuntza bakoitzaren tipologiak ezartzen ditu. Orokorrean, Muyskenek argudiatu zuen, hiztun bakoitzaren gramatikaren barnean funtzionatzen duela kode-aldaketak, barietate estilistikoak badaude ere (Muysken 2000).

3.2.2 *Euskal Herrian*

Aipatu dugun bezala, kode-aldaketa elebidun osoekin soilik gerta daiteke eta, Euskal Herrian, euskaldun guztiak elebidunak dira, gaztelaniarekin zein frantsesarekin izan, baina «euskara-gaztelania» eta «euskara-frantsesa» pareak ez dira modu berean ikertu (Epelde eta Oihartzabal 2010).

Euskarak frantsesa edo gaztelania bezalako hizkuntzekin izan ditzakeen desberdintasunak oso interesgarriak dira; izan ere, euskara hizkuntza eranskaria eta ergatiboa da, frantsesa eta gaztelania ez bezala (Epelde eta Oihartzabal 2010, 2020).

«Euskara-gaztelania» kode-aldaketa, azken urteetan, ikerketa lan askoren interesekoa izan da (Muñoz Barredo 2003; Ibarra Murillo 2014; Bere-

ziartua 2014; Lantto 2015; Epelde eta Oihartzabal 2019; Perez Gaztelu 2022; Artetxe eta beste 2024; Aiestaran 2024; Uriarte 2024). Kode-aldaketa ez da fenomeno berria euskararen eta gaztelaniaren artean (Muñoa Barredo 2003: 528), Lazarragaren XVI. mendeko bertsoetan ere kode-aldaketa irakur dezakegu, Euskal Herriak bizi duen testuinguru soziolinguistiko bereziak eraginda (Epelde eta Oihartzabal 2020: 77). Oro har, euskara eta gaztelania menderatzen dituzten elebidunek maiztasun handiaz aldizkatzzen dituzte bi hizkuntzok, testuinguru oso desberdinetan eta hizkuntza-egitura askotan (Ibarra Murillo 2014: 37).

Fenomeno hori ez da eremu erdaldunenetan bakarrik gertatzen eta era berean ez du esan nahi erabiltzaileen euskararen gaitasun-maila apala denik (Pérez González 2024: 9). Gazteen eta kode-aldaketaren arteko lotura estua dela egia izanda ere, ezin lot daiteke soilik horrekin (Muñoa Barredo 2003; Pérez González 2024). Halaber, ildo beretik tiraka, eremu soziolinguistiko erdaldunenetan kode-aldaketa erabiltzeak euskaraz hiztunak «lasaitu» egin ditzake (Lantto 2015; Pérez González 2024).

Etor dakigukeen galdera bat hauxe da: zergatik gertatzen da kode-aldaketa «euskara-gaztelania» hizkuntza-parean? Kontuan hartu behar dugu perpaus barnean hizkuntzaz aldatzea oso ohikoa den fenomeno dela, batez ere gaitasun osoa duten elebidunengan (Muñoa Barredo 2003: 528; Pérez González 2024: 9).

Askotan, modu pragmatikoan darabilte hiztunek kode-aldaketa: hau da, probatzeko ea kideko hiztunarekin zein hizkuntza erabili, edo mintzakidea-ri aukera emateko zein hizkuntza hautatu (Muñoa Barredo 2003: 530).

«Euskara-gaztelania» parearen kasuan, hainbat arrazoi egon daitezke kode-aldaketa enplegatzeko. Hasteko, arrazoi linguistikoak badira, esate baterako, gaztelaniazko elementuak erabiltzea, euskarazko jardunean gerta daitezkeen hutsune lexikalak betetzeko. Haatik, konnotazio desberdinak izan ditzaketen esamoldeak baliatzeko ere erabili daiteke kode-aldaketa; beraz, badago adierazkortasunarekin zerikusia duen arrazoi bat ere (Muñoa Barredo 2003: 539)

Ipar Euskal Herrian, egindako ikerketak bakanak dira eta alor horretan hutsune handia dago betetzeko, izan ere, ekialdeko euskararen eta frantse-

saren arteko kode-aldaketa Epelde eta Oihartabalek (2010, 2019, 2020) baino ez dute aztertu. Oñederrak (2009) ohartarazi zuen, fonologikoki aztertzeke pare interesgarria dela, frantsesaren ahoskera erabat desberdina baita euskararekiko.

3.3 Kalkoak

3.3.1 *Kalko semantikoak*

Backus eta Dorleijnek (2009) landu duten kontzeptu bat *loan translation* da, edo 'itzulpen mailegatuen', kode-aldaketarekin harreman handia duen kontzeptua (hizkuntza-ukipenaren parte dira biak). Itzulpen mailegatua zer ote den definitzerakoan, hauxe diote: «Loan translations or calques are defined as words or phrases that are reproduced as literal translations from one language into another» (Backus eta Dorleijn 2009: 2).

Itzulpen mailegatua, beraz, zera dela esan dezakegu: A hizkuntzan erabiltzen den edozein morfemaren erabilera, zeinaren esanahia B hizkuntzaren hitzez hitzezko itzulpena den edo semantikoki baliokidea (Backus eta Dorleijn 2009: 4). Hiztunek, orokorki, ezagutzen dituzten hizkuntzetatik hitzak mailegatzeko dituzte beste hizkuntza batean txertatzeko (Calabrese 2009: 59). B hizkuntzatik etorritako eragin hori hainbat modutan gauza daiteke, itzulpen zehatz bat izan daiteke edo antzekotasun huts bat besterik ez; horregatik, biziki konplikatu da itzulpen mailegatua identifikatzea, B hizkuntzaren jakituria handia eskatzen baitu (Backus eta Dorleijn 2009: 9). Aipatu bezala, fenomeno baten eta bestearen arteko muga ezartzea zaila da, azken finean hizkuntzak denborarekin aldatu egiten baitira (Cheshire 2023).

Alabaina, *loan translation* terminoak beste termino batzuekin duen antzekotasuna ezin uka daiteke, esate baterako, interferentziarekin edo transferentzia gramatikalekin. Itzulpen mailegatuak lexikoarekin zerikusia duela argudia daiteke (Backus eta Dorleijn 2009: 5).

Hala ere, argitu beharra dago itzulpen mailegatuak egiten dituzten hiztunak ez direla bortxaz eta ezinbestean elebidunak, askotan Sprach-

bund⁷ egoera batean gauza litezkeelako (Backus eta Dorleijn 2009: 7). Hain zuzen, hiztun elebazarrek ezagutzen ez duten edo gutxi menperatzen duten morfema bat mailega dezakete, beren hizkuntzan duten lexiko-hutsune bat betetzeko (Calabrese 2009: 59).

3.3.2 *Kalko fonetikoak*

Fonologian ere antzeko fenomenoak gertatzen da mailegatutako fonologia edo *loan phonology* terminoarekin (Calabrese eta Wetzels 2009). Adibidez, Oñederrak (2009: 15) azaldu duenez, prozesu fonologiko batzuen galerak eragina izan lezake itzulpen morfologikoak egiten direnean.

Calabrese eta Wetzelsek (2009: 4) dioten bezala, igarpenean oinarritutako fonologia mailegatua XIX. mendean ere bazen, adibidez, egun oraindik erabiltzen den «natibizazio» kontzeptua: hiztunak, beren hizkuntzakoa ez zen segmentu edo hots bat entzutean, hotsa beren inbentario fonetikoko hots antzekoenarekin lotzen saiatzen ziren; *Sprachgefühl*arekin lotua zen, hizkuntzaren sentsazioarekin, alegia.

Azken finean, elebitasunak eragin dezake hizkuntza bateko prozesu fonologikoak ahultzea, mailegatze hori egiten denean (Oñederra 2009: 14). Epelde eta Oihartzabalek (2010: 62) hori Lapurdiko hiztun euskaldunekin gertatzen dela azaldu dute: lapurtar euskaldunek txikitatik badituzte frantsesaren eta euskararen fonologia-sistemak, era naturalean, berez bereganatu dituztenak.

Oroit dezagun, hizkuntza baten hiztunen ehunekoa % 50era gerturatzen den heinean, bi hizkuntzen arteko ukipenak eta moldatzeak *transfer* bihur daitezkeela hiztunok eta hiztun berri horiek ezaugarri berriak transferitu edo pasatuko dizkietela «ama-hiztunei» (Cheshire 2023: 53).

⁷ Eremu geografiko baten barnean elkarren ondoan hizkuntza desberdinak hurbil daudenean gertatu ohi da, adibidez, Balkanetan albanierarekin eta serbokroazierarekin.

4. Gazte-hizkera

4.1 Bat baino gehiago: gazte-hizkerak

Gazte-hizkerei buruz mintzatzean, ezin dugu hizkera bakar baten inguruan aritu, ez baitago bat eta bakarra (Amonarriz 2008: 167).

Izan ere, ezin hitz egin dezakegu gazte-hizkera bakar bati buruz horien errealitate soziolinguistikoa kontuan hartu gabe eta geografikoki kokatu gabe, ez baita izango gauza bera Baionako gazte-hizkera edo Azpeitikoa; testuinguruak hizkera moldatu egiten du, azken finean (Amonarriz 2008; Aiestaran 2024). Horregatik, ezinbestekoa da, gazte-hizkerak aztertzen ditugunean, berak testuinguruan ongi kokatzea.

Ezin defini daiteke gazte-hizkera bakar bat, aldatuz baitoa, baina, hala ere, gazte-hizkerek beren ezaugarri propioak dituzte (Bereziartua 2014). Horregatik, Gadetek (2017) pluralean ezartzea defendatu zuen, hots, «gazte-hizkerak», dagoen aniztasuna kontuan hartu ahal izateko.

4.2 Gazte-hizkeren ezaugarriak

Gazte-hizkerei buruz ari garenean, honelaxe defini liteke, batik bat: «Gazte-hizkera deitzen zaio bereziki gazteen artean garatzen den hitzezko gertaera komunikatibo-linguistikoen multzo berezituari, zeinetan gazte izate horri lotutako identitateak garrantzi handia duen» (Aiestaran 2024: 14).

Horretarako, gazte-izaera zerk eraikitzen duen jakin behar da; identitateari hertsiki lotua da. Izan ere, nerabezaro eta gaztaroan talde baten parte izatea garrantzi handikoa da eta horrexek definituko du gaztearen hizkuntza-erabilera (Bereziartua 2014). Gaztea izatea bizi-estilo bat eta sozializatzeko forma bat dela argudia daiteke, hots, kategoria sozial bat da eta ez hainbestean kontzeptu biologikoa (Gadet 2017: 30). Familiarekin erreferentzialtasuna gutxitzen da nerabezaroan, eta horrenbestez, kideen (hau da, taldeko beste parte-hartzaileak) erreferentzialtasuna handitzen da, eta hizkuntza-erabilera ez dago horretatik salbuetsita (Artetxe eta beste 2024). Aipatu dugun talde hori talde sozial batekin identifikatzen dute gazteek (Aiestaran 2024).

Kulturari dagokionez, Guerinek (2018), Pariseko auzo kulturantzunetako gazteen hizkera aztertzerakoan, hizkeran kulturak eragin handia duela azaldu zuen: esate baterako, gazte horientzat rapa eta AEBko film batzuk (beti ere, musika, droga eta halako tematika jakin batzuen ingurukoak) erreferente kultural partekatutak dira. Beraz, tokian tokiko erreferente kultural partekatuek ere eragin handia izaten dute.

Gainera, sorkuntzak badu zeresan handia gazte-hizkerak ardazterakoan; definizioz gazteek erabiltzen duten hizkuntza sortzailea da (Perez Gaztelu eta Zulaika Ijurko 2016: 108). Era berean, beharbada berehala identifikatzen dugun beste ezaugarri bat fonetika aldatzea da; mundu-mailan, kultura guztietan, gertatzen omen den fenomeno dugu hori (Paternostro 2017: 55).

Gazte-hizkerari buruz ari garenean, erregistroa aipatzea garrantzitsua da, hertsiki uztarturik baitago lagunarteko hizkerarekin edo hizkera arruntarekin. Hizkera-estilo bat zer den zehaztu orduan, gogoan hartu behar dugu, estilo-zehaztapen horrek inguruneak norbanakoarengan duen eragina islatuko duela, eta, alderantziz, pertsona bakoitzak ingurumenean duena. Hau da, entzulearen eta testuinguruaren pertzepzioa da estiloa. Bere buruaren proiektzioa ere bada, bere mamia, eta izan nahi duen elkarrizketa mota eta tonuaren eszenatokia (Eskénazi 1993: 502).

4.3 Euskarazko gazte-hizkerak

Gazteen hizkera orokorra aipatu dugu, baina euskaraz egiten den gazte-aldaerak baditu bere ezaugarriak. Izan ere, kezka handia dago euskal gazteek ekoizten duten hizkeraren inguruan: euskarazko kale-hizkerarik ez omen dela esan izan da, eta frogatuta dago, erabilera arruntean edo erregistro informalean euskarazko baliabide- eta gaitasun-falta dagoela, eta hori *handicap* gisa ikusia da (Artetxe eta beste 2024: 52-53).

Bestetik, euskara «trakets» hori adierazteko, Perez Gazteluk (2022) «heteroglosiko» terminoa erabiltzen du, «euskara nahasia» dela adierazteko.

Horrez gain, familiak eta inguruneak garrantzi handia du euskaldun gazteek hizkera «hobe» bat garatzeko garaian, hain zuzen ere ingurune euskal-

duneko gazteek (famiarekin eta lagunekin euskaraz aritzen direnak) euskara hobeki eta lasaiago erabiliko dute, inguru hori ez dutenarekin alderatuz gero (Artetxe eta beste 2024).

Amonarrizek (2008: 170) gazteen berezko hizkerak bi irizpide bete behar zituela adierazi zuen: euskara batuaren arauak ez errespetatzea eta kode-aldaketak gauzatzea.

4.4 Gazte-hizkerak eta kode-aldaketa

Jadanik aurreko paragrafoetan zantzu batzuk emanak ditugu: erreferente kultural hegemonikoak duen garrantzia eta euskaratik sortutako kale-hizkera bat sortzeko zailtasuna.

Horren aurrean, hiltun gazteek kode-aldaketa hartzen dute soluzio gisa, eta gazte-hizkeraren ezaugarri ohiko bat da, ingelesarekin, frantsesarekin edo italierarekin nahasten da munduko hainbat lekutan (Amonarriz 2008). Kode-aldaketa gero eta ohikoagoa da hainbat hizkuntza kontaktuan dituzten komunitateetan (Artetxe eta beste 2024).

Euskal Herriaren testuingurua hartzen badugu, Hego Euskal Herrian gero eta ohikoagoa da gaztelania eta euskara txandakatzea (Artetxe eta beste 2024); gazte-hizkeran ere halaxe gertatzen da, hori baita elebitasunaren ondorioetako bat eta berau ezaugarritzen duen alderdietako bat (Muñoa Barredo 2003: 528; Ibarra Murillo 2014; Pérez González 2024). Ipar Euskal Herrian gauza bera jazotzen da, baina, Amonarrizek (2008) aipatu duen bezala, deus gutxi aztertu da horren inguruan.

Gazteek adierazkortasun-maila handiagoa topatzen omen dute gaztelaniazko esapideetan euskarazkoetan baino; hala ere, ez dirudi soziolekto baten bereizgarria denik, helduek ere kode-aldaketa mota hori erabiltzen baitute (Artetxe eta beste 2024).

4.5 Gazte-hizkera eta Internet

Teknologia berriek eta, batik bat, sare sozialek euskararen nahasketa areagotu dute eta oso eragin handia izan dute gazte-hizkeran (Perez Gaztelu 2022). Komunikatzeko eta harremanak izateko forma berriak sortu dituzte teknologia berriek eta digitalizazioak; hots, ondorio zuzena da hiztunen arteko harremanetan erabilera ere aldatzea (Amonarriz 2008: 169). Komunikazio-forma horretan, erabiltzaile gazteek solaskide parekideak topatuko dituzte, gizarte-maila kontuan hartu gabe, eta era horretan ludikotasuna eta informalitatea landuko dituzte (Perez Gaztelu eta Zulaika Ijurko 2016: 106). Ahantzi gabe izan dezagun, gazteek ez ezik, helduek ere erabiltzen dutela Internet bidezko lagunarteko hizkera (Perez Gaztelu eta Zulaika Ijurko 2016: 129).

Gazteek berezko hizkuntza garatzen dute sare sozialetan, garai digitaleko eta teknologia berrien adierazpenak bilduko dituen. Horregatik, argudia liteke beren kabuzko hizkuntza-aldaera bat sortzen dutela horrekin batera. Hizkera horren parte dira indargarriak, laburdurak, informaltasun-zantzuak edo kode-aldaketa bera ere (Mateos Uribarren 2023).

5. Metodologia

5.1 WhatsApp aplikazioaren bidezko audioen erabilera

Gaur egungo gazteen lagunarteko hizkera batik bat aurrez aurre gertatzen da, baina, bistan da, Interneten garaian murgilduak gara erabat. Gazteen Euskal Behatokiaren arabera (2019), EAEko 15-29 urte bitarteko ia gazte guztiek sare sozialen bat darabilte (batez ere, WhatsApp, Facebook, Instagram eta Youtube). Pentsa dezakegu, bada, antzeko datuak direla Ipar Euskal Herrian ere. Horrenbestez, gazteek sare sozialetan komunikatzeko erabiltzen dituzten audioek gure arreta piztu zuten eta ikergai interesgarria izango litzatekeela pentsatu genuen, ezin uler daitekeelako gazteen hizkerari buruzko azterketa bat, sare sozialen erabilera kontuan hartu gabe.

Ikerketa aurrera eramateko, pentsatu genuen iturri emankorra izan zitekeela WhatsApp aplikazioaren bidez bidalitako audioak jasotzea. WhatsApp

aplikazioa sortu zenean, mezularitza aplikazio gisa ulertzen zen, baina azken garaiotan badirudi gazteagoetan sare sozialtzat hartua dela. Bat-batekotasuna aztertzeke modu ezin hobearekin iruditu zitzaigun. Hala ere, Messenger edo Snapchat bidezko audioak ere usaiakoak direnez gazteen artean, halakoxeak ere jaso ditugu, azkenean funtzio bera baitute: gazteen arteko komunikazio informala. Horrek gure helburuen arabera gazte-hizkeraren ezaugarriei so egiteko bidea eman digu.

5.2 Irizpideak

Adina mugatu genuen, hala 18tik 24 urtera arteko gazteak bilatu genituen, hots, 1999. eta 2006. urteen artean jaiotako gazteak. Irizpide geografikoa zehazterako garaian, BAM (Baiona-Angelu-Miarritze) eremuko eta inguruko gazteak bildu genituen, esan nahi baita, bizitza bertan egiten dutenak barne. Hizkuntza-biografiari dagokionez, ahalik eta profil gehien lortzen saiatu gara: ikastolan euskara ikasitakoak, sail elebidunean euskara ikasitakoak eta euskara ama-hizkuntza zutenak. Genero-parekidetasunari ere eutsi nahi izan diogu; hala ere, generoaren gorabeherak ez lituzkete emaitzak aldatu behar izango (Gadet 2017).

5.3 Prozedura

Hitz bat aipatu nahiko genuke hemen audioak lortzeko moduz. Audiook lortu ahal izateko, harreman pertsonaletatik abiatu ginen. Gure kontaktuetatik hasi ginen, kontaktu horiek bidalitako whatsapp-audioak bilatuz eta baimenak eskatuz. Hala ere, harreman zuzeneko audioen kantitatea nahiko urria izanik, gure kontaktuei galdekatzen hasi ginen, haien lagunen, militantzia-kideen edo ahaideen audioak bidaltzeko. Aldi oro, zer irizpide eskatzen dugun zehaztu izan zaie argiki; ahalik eta audio gehien bidaltzea galdegin genuen. Horrela, Snapchat edo Messengerreko audio batzuk ere jaso ditugu. Maiz, irudimenez jokatu behar izan dugu berriemaileak lortu ahal izateko. Aipatzekoa da, gaztetxeetan dabiltzan gazteek egin duten ekarpena, Baionako Zizpa gaztetxeko eta Miarritzeko Mizanbu gaztetxeko

kideen bidez lagin handia gureganatu dugulako, eta erakusten duelako gaztetxe horiek duten garrantzia euskarazko gazte-komunitateak sortzen.

Audio guztiak anonimo bihurtu ditugu eskuz, kode baten bidez. Kode hori lagingaren izenaren lehen bi hizkiez, lekukoaren adinaz eta audio zenbakiaz osatua da.

Transkribapen ortografikoa hautatu genuen, eta ez fonetikoa; ez dugu NAFik erabili audioak transkribatzeko, hau da, euskarazko ortografiari jarraiki nola ahoskatzen zuten idatzi dugu. Euskara ez ziren hizkuntzak (kasu honetan frantsesa, gaztelania eta ingelesa) letra etzanez adierazi ditugu. Halaber, azalpen berezia edo ahoskera berezia zuten hitz edo esamoldeak oin-oharren bidez azaldu ditugu. Azkenik, izen propio guztiak hizki batez anonimo egin edo kodifikatu ditugu (LA19: LA, izenaren lehen bi hizkiak eta 19, garai horretan zuen adina).

5.4 Zenbakiak

Gure corpusean, guztira, 27 berriemaileren audioak lortu ditugu, nahiz eta denek audio-kopuru bera ez bidali. Corpusari dagokionez, guztira, 130 audio jaso ditugu, 9 segundoko audiotik 2 minutukoetara doazenak.

Generoaren arabera aztertzen baditugu, 27 berriemaileetatik 15 neskak izan dira eta 12, mutilak.

Lekuari dagokionez, parte-hartzaileen gehiengo⁸ Baionakoak izan dira (% 44,44), eta, ondoren, angeluarrak (% 18,51). Miarritzarren kopurua eta hiriburutarrena berbera izan da, hots, % 14,81 hiri bakoitzetik. Azkenik, Lehuntzeko eta Beskoitzeko lagin bana izan dugu (% 3,7).

Laginak lortzeko prozesuan aurkitu dugun beste faktore interesgarri bat zera izan da, berriemaileen zati handi batek Baionako Zizpa gaztetxean (% 22) edo Miarritzeko Mizanbu gaztetxean (% 11) parte hartzen zuela

⁸ Ezin izan dugu zehaztu anitzetan jatorria eta bizitokia, eta berriemailearen informazioa biltzeko, «Nongoa da?» galdera pausatu dugu, hortaz, hori izango da bizilekua/sorlekua adierazteko tarteko irizpidea.

ikustea. Gehiengoak, hala ere, ez du gaztetxe batean zuzenean esku hartzen, baina ingurukoak dira eta laguntzen dute, bai txandak egiten edo antzeko beste gauza batzuk egiten behin edo beste.

6. Euskara barneko bilakaerak

6.1 Palatalizazioa

Lapurdiko kostaldeko euskararen ezaugarri bat palatalizazioa izan da historikoki, hots, /in/ eta /il/ segidak, hurrenez hurren, [ɲ] eta [ʎ] ahoskatzea, Gipuzkoa ekialdetik eta Nafarroa iparraldetik aski hurbil baita. L.L. Bonaparte dialektologoak ere halaxe bildu zuen XIX. mendean, eta Duhaldek ere hala bildu du bere tesian (Duhalde 2023). Egia da, azken garaietan Ipar Euskal Herriko «batuaren» eraginez despaltalizazioa espero genukeela, hots, tradizioan palatalizatuta agertu diren formak [in] eta [il] ahoskatzea. Izan ere, Iparraldeko «batu» horrek lapurteratik eta behe-nafarreratik edaten du, eta orduan Lapurdiko kostaldean agertu izana salbuespena da (Duhalde 2023: 115). Gure corpusean [in] ikusi dugu nolatan [ɲ] ahoskatua zen zenbait hitzetan, baina /il/ hotsaren palatalizaziorik ez dugu kausitu.

Gure hiztunen familiak anitzetan barnealdekoak direla jakinda, palatalizaziorik eza espero genezake. Baina ez da hori kasua izan. Bestetik, Hegoaldeko gurasoak dituztenek palatalizazioa egingo zutelakoan geunden, eta kasu anitzetan horixe gertatu da, baina badira adibide anitz irizpide horiek betetzen ez dituztenak ere: orduan ez da gurasoen eragin soil. Honako egoera honetan zalantza izan dugu: palatalizazioaren agerpena euskalki zaharraren atxikipena ote da, edo gipuzkeraren eraginez iritsia? Hegoaldeko euskararen eragina (hedabideak, ikastola, kultura...) izan ote den susmoa dugu, ez baitugu lapurterazko ezaugarriarik topatu.

- (1) *Behobia San Sebastian* ez dakit zer idatzia **gainean**, aitarena da, milesker. (JO2408)
- (2) Izan genuen Larresoron, *fait voir*, *fin* iñor ez da... segur aski **iñor** etzan etorri. (AI2002)

6.2 Geroaldiko formetako aditzaren aspektua

Frantsesaren eragina oso nabarmena bada ere, beste faktore batzuek ere baldintzatzen dute hizkuntza, esate baterako, euskara batuak. Adinean jaitsi ahala euskara batuaren eragina handituz doa, eta zenbait herritan horren ikerketa egin da (Lujanbio 2012).

Ekialdeko hizkeretan ohikoena da /n/-z amaitzen diren aditzak geroaldiko forma egiteko /-en/ bukaera izatea (*edan* > *edanen*), eta mendebaldekoetan, aldiz, /-ko/ amaieraz egitea (*edan* > *edango*). Hegoaldeko gurasoak dituztenek halaxe ekoiztea da espero daitekeena, baina hiztun horietatik haratago doa /-ko/ bukaeraren erabilera. Adibidez, LA19 hiztunak ikastolan ikasi du euskara eta gurasoak frantsesdunak dira, baina «izango» forma ekoitzi du. Berriz ere, ikastolaren eraginagaren ondorioz izan litekeelakoan gaude.

- (3) Baina, *voilà*, ez dut klaserik **izango**. (LA1903)
- (4) Ados, *bon* entseatuko niz itea aalik eta fiteen, baiñan bearba **izango** dut pixkat beranta trenarengatik edo ola. (XA1807)

7. Kode-aldaketa

Euskara hizkuntza aglutinatzailea izan arren, badirudi B hizkuntzako txertaketak «araututako hizkuntza uharte» gisa sartzen direla perpausean A hizkuntzan, B hizkuntzako morfema funtzionalik gabe (Epelde eta Oihartzabal 2019: 241). Matrize-hizkuntza zein den galdetzen badugu, orokorrean euskara izan ohi da, nahiz eta batzuetan beharbada frantsesa edo gaztelania izan daitekeen (gure ikerketan, orokorrean euskara izan da matrize-hizkuntza; markoa frantsesa zutenak kalkoetara bideratu ditugu) (Epelde eta Oihartzabal 2019: 246). Euskaraz gauzatzen diren kode-aldaketak orokorki *insertional type* izan ohi dira, hots, txertaketak.

7.1 Diskurtso-markatzaileak

Atal honetan, diskurtso-markatzaileak (*marqueur discursifs*) eta aurreratzailak (*continueurs*) izango ditugu aipagai. Ahozkoan ez dugu puntuazio-

rik ezartzen, pausen bidez ez bada, baina badira hitz batzuk (*fin, voilà*) «puntuazio» gisa erabiltzen direnak: horiek dira diskurtso-markatzaileak (DM). Frantsesezko gazte-hizkeran hitz mota hori maiztasun handiaz ageri da, eta talde-kode bat edo konplizitate-zantzu bat adierazteko balio du, haren erabilera onartua baita (Gadet 2017: 35-36).

Aldaera baten ezaugarriekin lot ditzakegu; Frantziaren kasuan, auzo txi-roetako gazteak direnak (Gadet 2017), baina Euskal Herrira erreferente kulturalen bidez transferitutako lirakeenak.

Gure adibideetan, ikusi dugu, gazteek askotan hainbat diskurtso-markatzaile konbinatzen dituztela esaldi berean, eta ahozkoztatuetatik kanpo, konbinaketa horiek ikustea oso arrotza izan daiteke entzulearentzat, eta halako zerbait esanez buka daiteke: «*Genre ez da fin à mode* ene ustez *fin du coup* eldu naiz larunbatetik ez?». Adibide horretan, *genre, fin à mode* eta *fin du coup* DMak ageri dira, denak batera.

Voilà hitza, adibidez, maiztasun anitz handiaz kausitu dugu gure whatsapp-audioetan. 130 whatsapp-audioetan 30 *voilà* jaso dira, eta hura ordezkatzeko duten elementuak ere bai. Hipotesia, hauxe izan daiteke: audioaren amaieran edo esaldien bukaeran ageri da, hitz-hartzea amaitu egin dela adierazteko. Paternostrok (2017) esan zuen, adibide gisa, nola MPF corpuseko gazte batek segundo gutxiren barruan 13 aldiz errepikatu zuen *voilà* hitza, adierazkortasun-zantzu agresiboaz.

- (5) Zenta ene ustez batzuek bear dute batzutan eta ***voilà*** ideia bat da. (EL2406)

Halaber, beste hainbat DM agertu zaizkigu whatsapp-audioetan, *fin, mais bon, en fait, du coup, à mode* bezalakoak, besteak beste. Adibidez, *fin* erabiltzen duenean, hitzunak segurtasun falta adierazten du eta umiltasun-aztar-na erakutsi: hitzunak berdintzat joa izan nahi du, eta ez harroputz gisa ikusia (Beeching 2007: 90).

- (6) *Franchement* eman duzie *le feu, c'était trop cool*, ***fin*** giroa zueri esker. (MY2407)
- (7) ***Mais bon*** ori aparte nor doa biar EHZra? (HO2401)

- (8) Eta... eta... eta *mais en fait* zer da, gau batez *genre la nuit*? (ES1903)
- (9) *Genre* ez da *fin à mode* ene ustez *fin du coup* eldu naiz larunbatetik ez? (ES1901)

7.2 Juntagailuak eta lokailuak

Juntagailu, lokailu eta diskurtso-markatzaileen arteko muga oso fina da, batzuetan, konektore gisa erabiliak baitira, eta, beste batzuetan, ahozkoan DM bihurtzen baitira. Talde bereizi bat sortu dugu hitz mota horrekin, sailkatze aldera nolabait, baina diskurtso-markatzaileen taldean ere egon zitezkeen.

Mais hitzak frantsesez ‘baina’ esan nahi du, eta juntagailu kontzesibo gisa definienezake. Baina juntagailua dela besterik ez esatea, *mais* hitzak duen erabileraren balioa baztertzea litzateke; izan ere, diskurtso-markatzaileen artean maiztasun handienetarikoa baitu (Schlamberger Brezar 2012).

Euskaraz «baina» hitza oso maiz erabilia da baina, badirudi gazteek frantsesezko *mais* erabili nahiago dutela euskarazkoa baino, adierazkortasun handiagoa ematen omen baitie.

- (10) *Mais* Pauetik abiatzean eta *be* ez dakit, laurden bat edo oren erdi bat iritsi aitzin. (EL24039)
- (11) *Mais* barkatu, deia ez nuen bat’e ikusi zure mezua. (NE1901)

7.3 Izenak

Gramatika-kategorien artean, izena da kode-aldaketan gehien ageri dena. Hain zuzen ere, A hizkuntzan atzerriko hitzak erabiltzeak, zentzu desberdin bat eraikitzen laguntzen du. Fenomeno horri «xenismoa» deitu izan zaio. Normalean, euskara batutik edo hizkuntza estandarretik, oro har, haratago erabiltzen dira eta hiztun-komunitate baten beharrak halaxe eskatuta sartzen dira (Guerin 2018).

Euskararen eta frantsesaren kasuan, bikote interesgarria da frantsesak eta euskarak oso fonologia desberdina baitute (Oñederra 2009), eta, beraz, ikustekoa da ea mailegu hori hartzean hitza egokitzen duten edo ez. Euskarak bost bokal ditu, denak ahokariak, gaztelania bezala eta gaskoierak bezala; horrek eragina izan du Ipar Euskal Herrian hitz egiten den frantsesean, eta hurrengo bokal pare hauek neutralizatu dituzte (Duhalde 2023):

- [a] ~ [ɑ]
- [e] ~ [ɛ]
- [ø] ~ [œ]
- [o] ~ [ɔ].

Hasteko, fonologiari dagokionez, euskararen fonologiara egokitutako izen bat edo beste agertu zaigu.

- (12) Egiten dut **bilan** bat aiekin eta aipatzen diet erran dugun guzia.
(RO2102)

- (13) *Engros, moi si tu les a*, erraiten duzu **permisa**⁹ galdu dudala.
(JO2406)

Baina hitz anitz frantsesez ahoskatzen diren moduan txertatuak dira euskarazko egitura gramatikaren bidez, beraz, argudia daiteke mailegatze fonologikoa ere badagoela. Izenekin egiten den kode-aldaletaren barruan haxe da beharbada ohikoena, izan ere lekuko guztiek gaztetan jabetu baitute frantsesa eta ez dute arazorik frantsesezko hotsak ekoizteko (Epelde eta beste 2020).

- (14) Eta ondotik lagunduko dut ene ustez E. **cremaillère**a prestatzen, *voilà*. (TH2305)

- (15) Ta pentsatzen duzu **introan** erraiten aal dudala «orra zuen aste untako aktualitate dosia» **dosearentzat**. (LA1927)

Hainbatetan, izen-sintagma osoak txertatu dituzte lekukoek perpausetan, determinatzaileak barne.

- (16) Badut **la crève**, ene ustez arrapatu dut zu ikusi aitzin. (ES1902)

⁹ 'Gida-baimena' esan nahi du, frantsesezko *permis* hitzetik dator.

7.4 Aditzak

Kode-aldaketari buruzko atalean aipatu dugun bezala, aditz elebidunak interes handiko gaia dira (Muysken 2000). Aditz elebidunak lau mota desberdinetan sailkatu zituen Muyskenek: a) txertaketak, b) aditz konplexuak, c) nominalizazioak eta d) aditz laguntzaile-infinitibo bikotea. Gure lagineko testuetan, alta, soilik txertaketa mota (*insertional type*) ediren dugu.

Hala ere, badira autore batzuk ados ez direnak aditz elebidunei kode-aldaketaren parte direla esatearekin, baina artikulu honetan kode-aldaketaren esanahi zabalena hartzea erabaki dugu, eta, beraz, horren barruan sailkatzea. Orduan, bi sailetan banatu ditugu aditzak, batetik fonetikoki egokitu gabekoak eta bestetik, fonetikoki egokituak diren aditzak.

Fonetikoki egokitu gabeko aditzetan zera gertatu da: aditzak frantsesetik erauzi dira, eta aldaketa fonologikorik egin gabe euskarazko aditzaren morfema gehitu diete.

(17) Bai, situt¹⁰**emmerdatu**¹¹ pixkat azken aldi batez? (MY2402)

(18) *Est-ce que* berriz **enprentatzen**¹² aal dizut txirula? (MY2402)

Beste batzuetan, ordea, lekukoek frantsesetik hartu dute behar duten esanahia emango dien aditza, baina ez dute haren jatorrizko ahoskera gorde eta euskarara moldatu dute. Era berean, frantsesetik hartutako aditz horri euskarazko aspektu-marka gehitu diote.

(19) Ideia biziki ona, ez dakit sobera zenbatetan bukatzen den Beskoitzeko errepika ori ortako ez dut **batailatu**¹³ gehiago. (TH2309)

(20) Eta *du coup* biar ematen bada dena **dekalatua**¹⁴ izanen da. (LA1909)

¹⁰ Uste dugu 'ahal zaitu' esan nahi zuela.

¹¹ *Emmerdeatu* [ãmɛɾɛdatu] ahoskatu du.

¹² *Emprunter* frantsesaren aditza euskarazko aditz-oinarekin [ãpɾɔ̃tatsɛn] ahoskatua.

¹³ Frantsesezko *batailler* aditzetik, ahoskatu du euskarazko fonetikarekin, [batailatu].

¹⁴ *Décaler* frantsesezko aditza, 'atzeratu'.

7.5 Gaztelania

Gaztelaniazko hitzak testuinguru bakar batean kausitu ditugu whatsapp-audioetan: Hegoaldean egiten ari dira unibertsitateko ikasketak. Hortaz, ezin dugu esan zerbait hedatua denik. Alta, Hegoaldera urtero gero eta ikasle gehiago doa eta bertan Hegoaldeko formekin eta gaztelaniarekin ukipen-egoeretan egoten dira.

- (21) Ez, ori galdegiten dizut **sin más** bereziki jakiteko ori ea zenbat pertsona bear dituzuen. (EN1906)
- (22) Bon **supongo** artzen aal duela, baina ez dit ezer bidali, bitxiki. (EN1908)

7.6 Ingelesa eta sare sozialak

Guerin eta Walchsek (2017: 117-118) azaldu zuten, ingelesa gazteen erreferentzien bidez sartzen zela gazte frantsesen hizkeran: raparen bidez, zinemaren bidez, bideo-jokoen bidez edo Interneten bidez. Funtsean, eremu horietan koka ditzakegu gazteek erabiltzen dituzten angлизismoak, eta esanahi jakin bat esleitzen diete angлизismooi gazteek, ez dena bortxaz jatorrizko ingelesdunek erabiltzen dutena.

Noski, hizkuntza-ukipenak sortu duen fenomeno da, hizketaldian ingelesezko hitzak mailegatzea edo txertatzea, baina ez dira immigrazio-hizkuntzak edo bertako beste hizkuntzak bezala txertatzen. Gazteek badute termino horien ulerpen kolektibo bat, eta erabilpen alogeniko bat (*usage allogénique*) ematen diete: zentzu edo esangura berri bat esleitzen diote hitzari (Guerin eta Walchs 2017: 118).

Interneten dagoen informazioaren % 80 ingelesez irakur daiteke, eta, horregatik, ez da harritzekoa ingelesa izatea sareko hizkuntza hegemonikoa. Hain zuzen ere, ingelesez jaio da *netspeak* deitzen dena, hots, 'sareko hizkera'. Horren ezaugarrietako bat da, hizkera berritzen eta hitz berriak sortzen etengabe ari izatea; oso hizkera irudimentsua dela esan daiteke (Tong 2019).

- (23) *Du coup* ea argitzen aal nauzuen **please**. (EN1907)

(24) Eta P. **storyak** emaiterakoan, posible duzu identifikatzea, baina **outroan** azken **storyan**. (LA1922)

(25) *Fin*, **linkea**, bidali zenitana duela bi ilabete, ene ustez. (LA1926)

8. Kalkoak

Lapurdiko kostaldean eta Ipar Euskal Herri osoan nabarmena izan da frantsesaren eragina, prestigiozko hizkuntza frantsesa izanik, frantsesak euskarari hitz asko mailegatu dizkio (Duhalde 2023: 77). Mailegatzea ez da soilik hiztegian geratu, baizik eta fonologian eta esanahian ere atzeman ditugu antzeko fenomenoak, beraz, uste dugun baino handiagoa izan daiteke frantsesaren eragina.

8.1 Kalko fonetikoak

Euskara eta frantsesa ukipen-egoeran daude, hortaz, jatorrizko (frantsesezko) ahoskera mantentzea usaia da (Duhalde 2023: 77).

Hain zuzen ere, oroitu behar dugu, Ipar Euskal Herriko gazte euskaldun gehienak¹⁵, gaur egun, elebidun goiztiarrak direla. Gazte horiek haurrak zirelarik jabetu dira euskaraz eta frantsesez, hau da, oso adin esanguratsuan. Beste garai bateko euskaldunek arrotzak zituzten hots horiek, frantsesekoak; gaur egungo euskaldun gazteek modu naturalean bereganatu dituzte eta beren fonema-sisteman aise txertatu dituzte (Epelde eta Oihartzabal 2010; Epelde eta beste 2020).

8.1.1 Sinkopak

Sinkopa hitz baten barnean fonema bokaliko bat erortzen denean gertatzen da. Hasieran, pentsatu genuen, hiztunek hizketa-erritmo lasterra zute-

¹⁵ Ereduelebiduneko kasuak kontuan hartzen ez baditugu.

lako egiten zutela sinkopa, baina corpusaren azterketaren bidez konturatu gara, badirela hitz batzuk parte-hartzaile gehienek ekoizten dituztenak: *bakrrik* (bakarrik) edo *zta* (zeren eta > *zenta* > *zta*).

«Zeren eta» lokailua Iparraldean *zenta* kontrakzioarekin erabili ohi izan da, baina *zeta* eta *zta* kontrakzioak ere entzun daitezke orain. Hala bada, euskarazko bokal batek (a, e, i, o, u) izan behar lukeen tokian, hiztunak bera ahoskatu ez, eta horren ordeztan frantsesetik eratorria den *schwa* hizkia [ə] erabiltzen du edo guztiz ezabatzen du.

Euskaraz sinkopa fenomeno naturala da, eta Nafarroa Garaiko eta Behe-reko hizkeretan badira horren adibideak (Lujanbio 2012).

Hala ere, bokalak «ezabatzea» frantses bernakularren ezaugarrietako bat ere bada, ahozko hizkuntza sinplifikatze aldera. Batez ere, *banlieue* edo ghettoetako gazteekin identifikatzen da eta badirudi, batik bat, Magrebeko jatorria duten gazteek baliatzen dutela (Paternostro 2017: 59). Gazte horien hizkuntza-praktikak erreferentzialtasun kulturala (rapa eta abar) baduela jakinda, ez litzateke harritzekoa euskarazko praktika ere hortixek erator-tzea...

(26) *J'avoue zta* bada bakarrik euskal *fac* ez? (NE1903)

(27) *Fin*, ortik pasten bazizte, bestenaz akomodatu niz **bakrrik**,
mais autobusak biziki luzeak dira. (LA1905)

8.1.2 Afrikazioa

Hots frikatu bat afrikatu bihurtzea da afrikazioa, demagun [s] hotsa [ts] bihurtzea. Euskaraz hiru hots afrikatu ditugu: [ts̺], [ts̺̺] eta [tʃ]. Frantziar, 2024. urte hasieran, hedabideek afrikazioaren inguruko «larrialdi-deia»¹⁶ egin zuten, gazteek afrikazioa erabiliz hitz egiten omen zutelako¹⁷. Badirudi, afrikazioa Marseillatik edo Quebecetik hedatua zela, ziurrenik (Junová 2016).

¹⁶ [https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/zoom-zoom-zen/zoom-zoom-zen-du-mercredi-21-fevrier-2024-7051760].

¹⁷ Eric Zemmour Frantziako ultraeskuineko politikariak «Afrikatik» heldu zela esan zuen...

Frantsesez, [t] eta [d] kontsonanteak [i] eta [y] bokalen aurrean jartzean gertatzen da [ts], [dz], [dʃ], [dʒ] hotsak egitea, eta gazteen hizkeraren markatzaile fonetikoetako bat da, baina ezin esan daiteke eskusiboki gazteena denik (Paternostro 2017: 59). Quebeceko frantses estandarraren parte dira [ts] eta [dz] hotsak, baina Frantziako frantses estandarrerako ezin da oraindik halakorik baieztatu. Pariseko auzo txiroetatik haratago ere ahoskatuak dira, hori bai, frantziar estatu osoan (Junová 2016; Paternostro 2018). Hala ere, frantsesez oso zaharra den fenomeno da. Afrikazioa immigrazio-egoe-ran dauden gazte txiroekin lotzen da, baina egindako ikerketa bakanen arabera gizarte-maila guztietako erabiltzaileak daude (Junová 2016).

Itxura batean, Frantziako gazte-hizkerarekin zeikusia duen fenomeno hau euskarara ere heldu da, hainbat adibide kaustu baititugu.

(28) Errazu, **maitsia**. (NE1901)

(29) Izan badu **tsitulua**, atxemanen du, *fin* nik ola iten dut.
(LA1907)

8.1.3 *Dardarkariak*

Euskarazko berezko ahoskeran hots ubularrik ez da, baina frantsesaren eraginarengatik Ipar Euskal Herrian dardarkari ubularrak dardarkari hobi-karia ordezkatu egin du (Oñederra 2004: 148). Izan ere, gertakari aski berria da hori Iparraldean (Epelde eta beste 2020: 223), baina badirudi Lapurdiko kostaldean, Donibane Lohizunen batez ere, XVIII. mende amaieran sartu zela merkataritza-harremanen bitartez, baina salbuespena izanik (Duhalde 2023). Eta horren seinale dugu, adinean jaitsi ahala dardarkari ubularraren maiztasuna areagotu egiten dela ikustea (Epelde eta beste 2020: 227).

Duhaldek (2023) Lapurdiko itsas-hegiko bere euskalkiaren deskribapenean, lekukoek dardarkari ubularra zerabiltela zehaztu zuen.

Konturatu gara, frantsesezko jatorrizko hitzengatik edo beharbada [r], [ʁ] eta [ʀ] hotsak desberdintzeko arazoak daudelako, dardarkariekin badi-rela gorabeherak.

(30) **Jenerrikoa**¹⁸ongi ongi, *bon*, iduri dut... (HI2404)

(31) Eta metxi jiteagatik **kaskarrotetara**. (MY2407)

Goiko esaldi horretan, ziurrenik frantseseko *générique* hitza hartu du hiztunak eredu gisa, eta frantseseko [ʁ] euskaraz /r/ edo /rr/ izan daitekeenez, nahasketa eragin dio, beharko lukeen [r] ahoskatu beharrean, [ʁ] ahoskatuz.

8.2 Kalko semantikoak

Atal honetan, euskaraz topatu ditugun adierazpen lexikoak bildu ditugu, zeinek frantseseko egitura edo esanahi bat itzultzen duten (*loan translation*). Kasu horietan, frantsesa jakin behar da esanahia ongi ulertzeko, eta frantsesa ez dakienak nekez ulertuko du. Horietako batzuk maiztasun handiaz entzun ditugu; hona hemen zerrendatuta.

8.2.1 Esapideak

— SOBERA hitzaren erabilera: frantsesez *trop* adberbioa erabiltzen da oso maiz (*trop cool*), ‘gehiegi’ esan nahi du berez, eta esanahi hori euskarara pasatu da, «asko» edo horren tankerakoak erabili beharrean.

(32) *Voilà* ori **ez dut sobera ulertu**. (EN1902)

(33) Bai, E. barkatu antzi nuen, **ez dakit sobera zer erran**. (IB2301)

— HOR hitzak tokiari egiten dio erreferentzia, ez denborari, baina ‘orain’ edo ‘hemen’ esateko erabiltzen da, frantseseko *là* kalkatuz.

(34) **Or** oraintxet eldu naiz. (EL2401)

(35) Edo bearba **or** grabatzen ari nintzen audioa igortzen aal diozu nai baduzu. (NE1901)

¹⁸ ‘Generikoa’ esan nahi du, bideo hasierako musikari buruz ari da, horrelaxe ahoskatu du: [ʒeneʁikoa].

- HARA harridura adierazteko erabiltzen den interjekzioa da, eta Iparaldeko gazteek *voilà* ordezkatzeko darabiltelakoan gaude.
 (36) Jepa lagunak man dut izena eiteko txanda Z.ren urtebetetzearentzat zazpitatik amarrak arte, orduan nai baduzue nirekin egin txanda, **ara!** (XA1810)
- «Noizko» esan beharrean, ZENBATETAKO/ZENBATETAN galdetzailea erabiltzen dute lekukoek batzuetan.
 (37) **Zenbatetako** pentsatu duzu joaitea gaztetxera? (MI2102)
 (38) Ideia biziki ona, ez dakit sobera **zenbatetan** bukatzen den Beskoitzeko errepika ori ortako ez dut batailatu gehiago. (TH2309)
- GEHI hitzaren erabilera aldatu egin dute lekuko batzuek. Orokorrean, hitz hori matematikaz aritzeko erabiltzen da baina, kasu honetan *en plus* frantseseko lokailua adierazteko baliatu du.
 (39) **Gei** badut beste bat ene autoan, eta lo iten dugu zure autoan inkas ez badugu planorik... (TH2307)
- Zenbait lekukok ‘ahal dut’ esateko, *je suis dispo* itzuli dute eta DISPO NAIZ edo antzeko bat ekoitzi dute.
 (40) Berrogoita bost minutaren burian **dispo niz à peu près**. (MY2405)
- BETI ez da ORAINO. Frantsesez *toujours* erabiltzen da ‘oraindik’ esateko, baina «beti» adizlaguna entzun daiteke gauza bera adierazteko.
 (41) Or bearba ostegunetik, ez dakit kurtso duzun **beti**. (MY2404)
- Euskaraz, urte berria hasi dela opatzeko «urte berri on» erabili ohi da, baina geroz eta gehiago entzun daiteke URTE ON BAT esapidea, *une bonne année* frantseseko esapidearen itzulpena.
 (42) Are, ongi pasa eta **urte on bat** deneri! (HO2404)
- Frantsesez, «jakinaren gainean» norbait izango duzula adierazteko, *je te tiens au jus* erabiltzen da. Euskarara itzulita kausitu dugu, beraz, adibide hura whatsapp-audioetan, JUSEAN ATXIKI formaren pean.
 (43) **Atxikitzen zaitut jusean** O.K.? (MY2404)

8.2.2 Aditzak

Azpiatal honetan, gure corpusean mailegatutako esanahia duten aditz batzuk bildu ditugu.

— SARTU euskaraz toki baten barrura iristea da oro har, baina gure lagin-
neko kasu batzuetan ‘etxera joan’ esan nahi du, frantsesezko *rentrer*
hitzaren kalko gisa. *Je rentre* esaldiak ‘etxera noa’ esan nahi du, eta ez
toki baten barnera egiteko mugimendua. Hortxe ikusten da NON ka-
sua erabili duela lekuak, mugimendu batekin lotua baita.

(44) Biar **sartzen** naiz Pauetik bostak-bostak t’erdi ingurutan.
(EL2403)

— BERO IZAN esapideak euskaraz duen esanahia sentsazio termikoa adie-
razteko erabiltzen da, eta Hegoaldeko hizkeretan maiz konnotazio
sexuala ere badu. Iparraldean, *je suis chaud/chaude* esapidetik dator eta
esan nahi duena zera da, ‘motibatua izan’.

(45) *Mais zinez mais du coup* O. **bero baldin bazira** etortzen...
(XA1802)

— ERORI aditza ‘egokitu’ edo ‘iruditu’ aditzera emateko erabiltzen da, ez
‘jausi’ edo mugimenduarekin zerikusirik daukana adierazteko, baizik
eta frantsesezko *tomber* aditza kalkatuz.

(46) Eta *fin* **erortzen** bada *pile* gure txandan, *fin* ez dakit zer pasako
den edo. (EL2405)

8.2.3 Hitzzen laburdurak

Frantsesez oso ohikoa da izen arruntak luzeak badira laburtzea (*informa-
tion > info*, esaterako), eta Iparraldean gazteek euskaraz horixe bera egiten
dutela nabaritu dugu.

(47) *En plus* erran dit aiek *à bloc* baliatze zituztela erritualak beraz or
ukanen dituzue **info** geiago. (ES2301)

(48) Badut arazo bat ene **anpliarekin** *en fait l’HP à l’intérieur marche
pas*. (TH2305)

Goiko adibideetan oinarrituta, laburdura berrien ekoizpen etengabea espero genezake, gazteek hizkuntzan duten gaitasun berritzailea berriro ere erakutsiz.

9. Ondorioak

Artikulu honetan, BAM eremuko eta horren inguruetako zenbait gazteren hizkerari erreparatu diogu. Hiru alderdi aztertu ditugu: euskara barneko aldaketak, kode-aldaketa eta kalkoak, fonetikoak eta semantikoak. Hala, frantsesaren eragina nabarmena dela ondorioztatu dugu eta euskara batua-rena, aldiz, mugatua. Beraz, gure corpusean oinarrituta baieztatu dezakegu, frantses hizkuntzak ekarri dituela berrikuntza gehien euskaldun gazte horien ahoskeran; eta horren frogara diratzen ditugun kalko fonetikoak, afrikazioak edo dardarkarien agerpen gorabeheratsuak.

Gazteek frantsesa eta euskara modu naturalean elkarrekin uztartzen dituzte: BAMEko eta inguruko herrietako gazteek guztiz integratuta dituzte euskararen eta frantsesaren hots-sistemak. Halaber, kode-aldaketa oso ohikoa da gazteen artean, batez ere eguneroko eta lagunarteko testuinguruetan. Hala, berrikuntza gehienak frantses hizkuntzatik datoz, beste batzuk ingelesetik; baina arabismorik, ordea, ez dugu aurkitu. Hala eta guztiz ere, egungo joerak ikusita, ez dugu baztertzeko hemendik gutxira gazteen hizkeran *wesh* eta antzeko elementuak entzutea.

Kalko semantikoek ere eragin handia dute gazteen hizkeran. Adberbioen eta beste esapideen itzulpen literalei dagokienez (adibidez, *sobera* eta *hor*), gure lagin-corpusean uztatu oparoa kausitu dugu. Horrez gain, gazteen hizkuntzan egitura *alienak* identifikatu dira, adineko euskaldun zaharrek ulertuko ez lituzketenak. Horrek agerian uzten du gazteen hizkerak muga linguistikoak sor ditzakeela, euskara batua partekatzen duten arren.

Sare sozialek eta whatsapp-audioek azterketa honetan funtsezko rola izan dute, gazteen ekoizpen erreala jasotzeko aukera eman baitigute. Horien bidez, hizkuntza-fenomenoak aztertzeko bide berriak urratu ditugu.

Oro har, gazteen hizkeraren bilakaerari arreta handiaz atxikitzea premiazkoa da, berrikuntzak fite gertatzen baitira sare sozialen eta kultura erreferenteen bidez. Lan honekin, gazteen hizkuntza-praktikak agerira ekarri eta euskararen bizitasunaz hausnartzen jarraitzeko gonbita luzatu nahi dugu.

Bibliografia

AIESTARAN, Maddi (2024). «Beasaingo gazte-hizkera aztergai: testuinguruaren eragina kode-alternantzia», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 69 (1): 11-47.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.272].

AMONARRIZ, Kike (2008). «Gazte hizkerak-hizkera gazteak», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 68: 167-183.

ARTZELUS, Alexander (2021). *Garaziko euskararen hizkuntza-aldakortasuna*. (Doktoretza-tesia, EHU/UPV).
Kontsultagai: [https://doi.org/10/51354].

ARTETXE, Miren, BEREZIARTUA, Garbiñe eta BURRESO, Naroa (2024). «Ahozko hizkera informalerako gaitasuna eta harreman-sare informaletako hizkuntza-erabilera: azterketa kuantitatibo bat unibertsitateko gazteen testuinguruan», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 69 (1): 49-78.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.274].

BACKUS, Ad eta DORLEIJN, Margreet (2009). «Loan translations versus code-switching», in J.T. Almeida eta B.E. Bullock (zuz.), *The Cambridge Handbook of Linguistic Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press: 75-94.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.1017/CBO9780511576331.006].

BEECHING, Kate (2007). «La co-variation des marqueurs discursifs bon, c'est-à-dire, enfin, hein, quand même, quoi et si vous voulez: une question d'identité?», *Langue Française* 154 (2): 78-93.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.3917/lf.154.0078].

BEREZIARTUA ETXEBERRIA, Garbiñe (2014). *Ingurune euskalduneko gazteak eta hizkuntza idatzia, eskolan eta eskolatik kanpo*. (Doktoretza-tesia, EHU/UPV).
Kontsultagai: [https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=130503].

CALABRESE, Andrea (2009). «Perception, production and acoustic inputs in loanword phonology», in A. Calabrese eta W.L. Wetzels (zuz.), *Loan Phonology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company: 59-114.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.1075/cilt.307.03cal].

— eta WETZELS, Leo (zuz.) (2009). *Loan Phonology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
Kontsultagai: [https://doi.org/10.1075/cilt.307].

CHESHIRE, Jenny (2023). «Multicultural London English and New-Dialect Formation», *Roczniki Humanistyczne* 71: 45-64.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.18290/rh237106.3s>].

COYOS, Jean-Baptiste (2006). «Euskararen egoeraz Iparraldean: zenbait gogoeta sarrera gisa», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 59: 27-40.

— eta BAXOK, Erramun (2010). «Gazteak, euskara eta aisialdia Ipar Euskal Herrian», *Euskera* 55 (2): 627-647.

CONSTITUTION DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE (1958). *Constitution de la République française*. (Article 2.).

Kontsultagai: [https://www.legifrance.gouv.fr/loda/article_lc/LEGIARTI000006527453]. (2025/01/10 kontsultatua).

DUHALDE, Maitena (2023). *Lapurdiko itsas hegiko euskararen azterketa dialektologikoa*. (Doktoretza-tesia, EHU/UPV).

Kontsultagai: [<https://addi.ehu.es/handle/10810/62663>].

EBERHARD, David M., SIMONS, Gary F. eta FENNIG, Charles D. (2024). *Ethnologue: Languages of the World. Twenty-seventh edition*. Dallas (Texas): SIL International.

Kontsultagai: [<https://www.ethnologue.com>]. (2024/06/01 kontsultatua).

EGIGUREN, Arantza (2024). «Baionako Bernat Etxepareko 15-18 urte bitarteko ikasleek, Ipar Euskal Herrian, ikastolatik kanpo, euskara erabiltzeko dituzten arnasguneak, oztopoak eta jarrerak», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 130: 107-136.

EPELDE, Irantzu eta OIHARTZABAL, Beñat (2010). «Perpaus barneko hizkuntza lerratzeak (HL) ekialdeko euskal elebidunetan», in *Euskara eta euskarak. Aldakortasun sintaktikoa aztergai*. ASJUren Gehigarriak bilduma, 52. zenbakia: 55-64.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.1387/asju.9869>].

— eta OIHARTZABAL, Beñat (2019). «Prepositional phrases in French-Basque and Spanish-Basque code-switches», in I. Epelde eta O. Jauregi (arg.), *Bihotz ahots*. M.L. Oñederra irakaslearen omenez. Bilbo: EHU/UPV: 241-263.

— eta OIHARTZABAL, Beñat (2020). «Ergative marking in Basque-Spanish and Basque-French code-switching», *Zeitschrift Für Katalanistik – Revista d'Estudis Catalans* 33: 77-98.

—, JAUREGI NAZABAL, Oroitz eta OIHARTZABAL, Beñat (2020). «Lapurditik Zuberoara, hots-aldaketaren argitan», in I. Camino, X. Artiagoitia, I. Epelde eta K.

Ulibarri (arg.), *Eibartik Zuberoara euskalkietan barrena: Koldo Zuazori gorazarre*. Bilbo: EHU/UPV: 211-228.

ESKÉNAZI, Maxine (1993). «Trends in Speaking Styles Research», 3rd European Conference on Speech Communication and Technology Eurospeech'93. 1993ko irailaren 19tik 23ra, Berlinen (Alemania): 501-509.

ETXEBARRIA, Maitena (2015). «La situación sociolingüística de la lengua vasca hoy: País Vasco y Navarra», *Confluenze: Rivista di Studi Iberoamericani* 7 (2): 13-45. Kontsultagai: [<https://doi.org/10.6092/issn.2036-0967/5937>].

EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOA (EEP), EUSKO JAURLARITZA eta NAFARROAKO FORU GOBERNUA (2023). VII. *Inkesta Soziolinguistikokoaren emaitzak Ipar Euskal Herrirako 2021*.

Kontsultagai: [<https://www.mintzaira.fr/eu/tresnak/berriak/actualite-en-basque/article/vii-inkesta-soziolinguistikokoaren-emaitzak-ipar-euskal-herrirako.html>]. (2025/01/20 kontsultatua)

GADET, Françoise (2017). *Les parlers jeunes dans l'Île-de-France multiculturelle*. Paris: OPHRYS.

GARDNER-CHLOROS, Penelope (2009). *Code-switching*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.

GAZTEEN EUSKAL BEHATOKIA (2019). *Euskadiko gazteak eta sare sozialak*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

GORRI, Eneko (2018). «Euskararen erronkak», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 106: 79-90.

— (2019). «Erabileraren aroa: begirada bat Ipar Euskal Herritik», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 112: 79-90.

GUERIN, Emmanuelle eta WACHS, Sandrine (2017). «Dynamique des mots», *Les parlers jeunes dans l'Île-de-France multiculturelle*. Paris: OPHRYS. Kontsultagai: [<https://shs.hal.science/halshs-02960062>].

— (2018). «Les emprunts urbains contemporains: une approche sociolinguistique d'un phénomène lexical», SHS Web of Conferences, 46. zenbakia. Kontsultagai: [<https://doi.org/10.1051/shsconf/20184605003>].

GUMPERZ, John (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

IBARRA MURILLO, Orreaga (2014). «Tipología y pragmática del *code-switching* “vasco-castellano” en el habla informal de jóvenes bilingües», *Lapurdum: Euskal Ikerketen Aldizkaria* 18: 23-40.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.4000/lapurdum.2485>].

JUNOVA, Anna (2016). *L'affrication en français métropolitain: Enquête sociophonétique à Nice*. Brno: Masarykova Univerzita.

Kontsultagai: [<https://is.muni.cz/th/bbtcm/>].

LANTTO, Hanna (2015). *Code-switching in Greater Bilbao: A bilingual variety of colloquial Basque*. Helsinki: University of Helsinki.

LUJANBIO, Oihana (2012). «Hizkuntza-aldakortasuna Goizuetako euskaran», *Uztaro: Giza eta Gizarte-zientzien Aldizkaria* 80: 77-97.

MATEOS URIBARREN, Sara (2023). *Hizkuntza-praktikak: Sare sozialetatik hezkuntza arlora. Eraginak eta abantailak*. Irakaskuntza Masterra: Hizkuntza eta Literatura (IMHLM). (UEUko Goi-mailako Online Institutuko Master Amaierako Lan argitaragabea).

MUÑO A BARREDO, Inma (2003). «Pragmatic functions of code-switching among Basque-Spanish bilinguals», *Comunidades e Individuos Bilingües: Actas Do I Simposio Internacional Sobre o Bilingüismo* (Universidade de Vigo). 1997ko urriaren 21etik 25era, Galizian (Espainia): 528-541.

MUYSKEN, Pieter (2000). *Bilingual Speech: A Typology of Code-Mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.

OLTZOMENDI, Argia (2020). «Langue basque et variation dans l'enseignement au Pays basque nord», in G. Forlot eta L. Ouvrard (zuz.), *Variation linguistique et enseignement des langues: Le cas des langues moins enseignées*. Paris: Presses de l'Inalco: 175-187.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.4000/books.pressesinalco.40042>].

OÑEDERRA, Miren Lourdes (2004). *Fonetika fonologia hitzez hitz*. Bilbo: EHU/UPV.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.49765>].

— (2009). «Early bilingualism as a source of morphonological rules for the adaptation of loanwords», in A. Calabrese eta W.L. Wetzels (arg.), *Loan Phonology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company: 193-210.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.1075/cilt.307.08lou>].

— JAUREGI, Oroitz eta EPELDE, Irantzu (2014). «Hiztunaren fonema-inbentarioa eta elebitasun goiztiarra: euskara gehi frantsesa vs euskara gehi gaztelania», *Lapur-dum: Euskal Ikerketen Aldizkaria* 18: 75-95.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.4000/lapurdum.2504>].

OSA, Erramun eta AIERDI URRAZA, Xabier (2009). «Immigrazio berria, hizkuntza arazo berririk?», *Euskera* 54 (3): 1433-1452.

PATERNOSTRO, Roberto (2017). «Les jeunes ont-ils un accent ?», *Les parlers jeunes dans l'Île-de-France multiculturelle*. Paris: OPHRYS: 55-72.

PEREZ GAZTELU, Elixabete eta ZULAIKA IJURKO, Esther (2016). «Adierazgarritasun-zantzuak euskal gazteen txatetan ;)», *Gogoa* 14: 105-130.

— (2022). «Unibertsitateko gazteen praktika birtualak, heteroglosiaren gertaleku», *Gazte eleaniztunak: Mintzalari eta mintzagai*. Bilbo: EHU/UPV: 225-244.

PÉREZ GONZÁLEZ, Mikel (2024). «Kode-alternantziaren erabilera euskara-gaztelania gazte elebidunen artean», *Uztaro: Giza eta Gizarte Zientzien Aldizkaria* 128: 5-19.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.26876/uztaro.5061>].

POPLACK, Shana (1980). «Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching», *Linguistics* 18: 581-618.

RAMPTON, Ben (1995). *Crossing: Language and ethnicity among adolescents*. London/New York: Longman.

SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca (2012). «Les marqueurs discursifs mais et alors en tant qu'indicateurs du degré de l'oralité dans les discours officiels, les débats télévisés et les dialogues littéraires», *Linguistica* 52 (1): 225-237.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.4312/linguistica.52.1.225-237>].

TONG, Lu (2019). «An Analysis on the Forms and Characteristics of English Netspeak», *4th International Conference on Social Sciencies and Economic Development*. (Argitalpen digitala).

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.2991/icssed-19.2019.89>].

URIARTE, Endika (2024). «Ergatiboaren erabilera euskara-gaztelania kode-alternantzian: kasu-azterketa bat», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 69 (1): 207-252.

Kontsultagai: [<https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.279>].